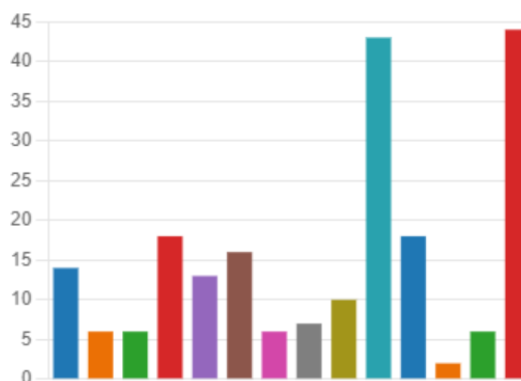

Latvijas Universitātes akadēmiskā personāla profesionālās literatūras lasīšanas paradumi

Māris Pavlovs, LU Bibliotēka

Pētījuma datu iegūšana notika no 2023. gada 2. līdz 10. februārim, kad tika izsūtīts e-pasta aicinājums Latvijas Universitātes akadēmiskajam personālam aizpildīt anketu. Tā bija saite uz anketu, kas tika veidota *MS Forms* programmā. Aicinājums aizpildīt anketas tika izsūtīts 1165 Latvijas Universitātes Bibliotēkas lietotājiem ar statusu “akadēmiskais, zinātniskais un administratīvais personāls” un arī 41 lietotājam no LU Bibliotēkas, LU Botāniskā dārza, LU Muzeja un citām institūcijām, kuru darbinieki arī veic pētniecisko darbu vai vada nodarbības. Mērķis bija noskaidrot LU akadēmiskā personāla un zinātnisko darbinieku profesionālās literatūras lasīšanas un informācijas avotu izmantošanas paradumus. LU Bibliotēkā esam konstatējuši, ka periodā pēc pandēmijas nav atjaunojusies LU Bibliotēkas apmeklēšanas plūsma, nav tādas sadarbības, kāda ir bijusi iepriekš ar akadēmisko personālu.

● Bioloģijas fakultāte	14
● Biznesa, vadības un ekonomikas...	6
● Datorikas fakultāte	6
● Fizikas, matemātikas un optome...	18
● Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fa...	13
● Humanitāro zinātņu fakultāte	16
● Juridiskā fakultāte	6
● Ķīmijas fakultāte	7
● Medicīnas fakultāte	10
● Pedagoģijas, psiholoģijas un mā...	43
● Sociālo zinātņu fakultāte	18
● Teoloģijas fakultāte	2
● Vēstures un filozofijas fakultāte	6
● Cits	44

Attēls Nr.1

Kopā anketu aizpildīja 199 darbinieki. 1. attēlā ir pārskats pēc fakultātēm. Iepriecina Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes līdzdalība. Starp citu iestāžu darbiniekiem

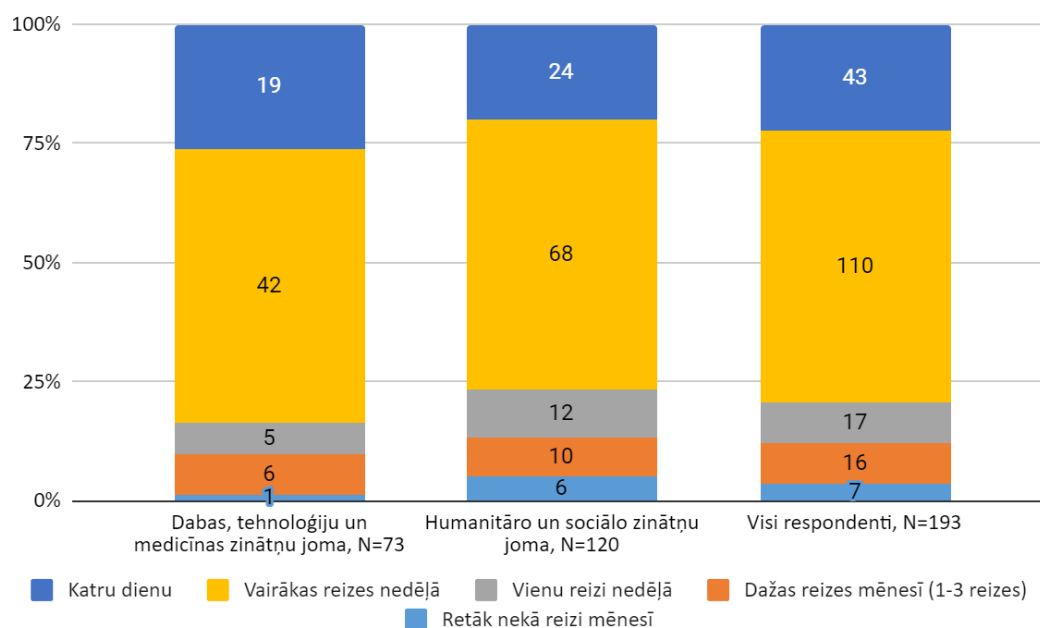
vērts pieminēt tos, kas plašāk piedalījušies šajā aptaujā: LU Bioloģijas institūts, LU Filozofijas un socioloģijas institūts, LU Latvijas vēstures institūts, LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, LU Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūts, LU Muzejs.

Aptaujas respondenti šai analīzei tika grupēti divās grupās, atbilstoši LU struktūrshēmai¹ divās pamata jomās:

1. Humanitāro un sociālo zinātņu institūcijas;
2. Dabas, tehnoloģiju un medicīnas zinātņu institūcijas.

No aptaujātajiem respondentiem trīs palika ārpus šī sadalījuma, jo viņi bija administratīvie darbinieki vai arī no kādas citas institūcijas, kas nav iekļaujami abās jomās.

Atbildēs uz jautājumu “Cik bieži Jūs lasāt profesionālo literatūru?” redzam, ka apmēram 85–90% respondentu profesionālā literatūru šķiet nozīmīga un viņi tai piešķir nozīmīgo vietu savā laikā – iepazīstoties vismaz vienreiz nedēļā. No citām atbildēm, kas tika ierakstītas pie šī jautājuma, bija tādas, ka zinātnieki lasa neregulāri, jo “lasīšanas intensitāte atkarīga no konkrētā pētniecības darbu posma”.

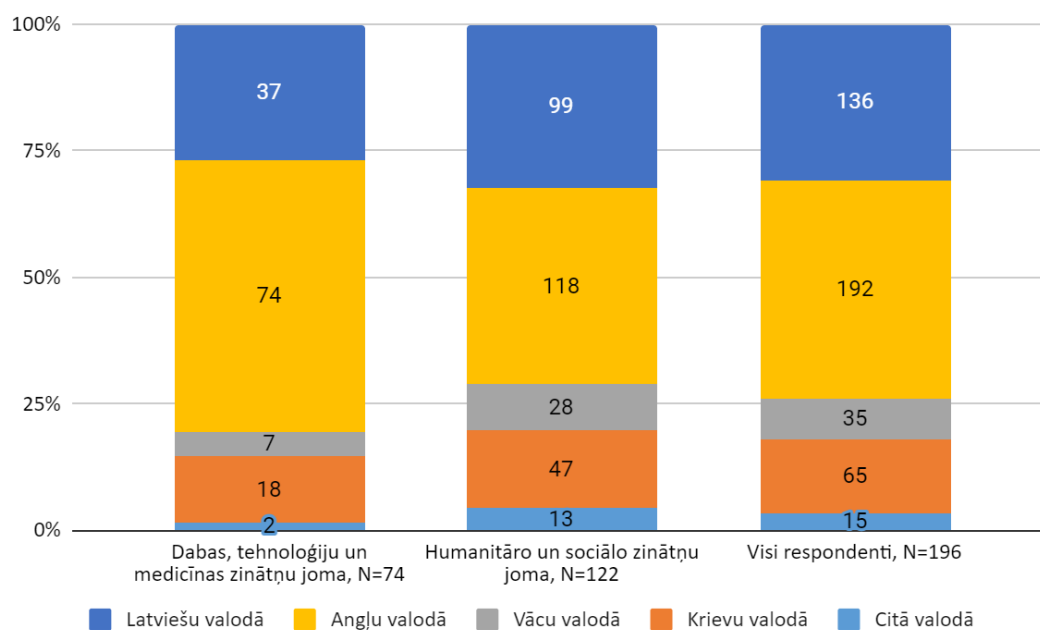

Attēls Nr.2

Cits jautājums bija saistīts ar informācijas avotu valodu, jo LU Bibliotēkai svarīgi saprast, kādā valodā nodrošināt resursus. Attēlā Nr. 3 redzam interesantu situāciju: angļu valodā lasa visi dabas, tehnoloģiju un medicīnas zinātņu jomas respondenti (74) un precīzi puse

¹ Skat. <https://www.lu.lv/par-mums/struktura/strukturshema/>

(37) atzīmēja to, ka viņi lasa latviešu valodā. Tas parāda reālo situāciju ar latviešu valodu zinātnē: lielāko daļu sev vajadzīgās informācijas nevar atrast latviešu valodā, jo praktiski nav publicētu pētījumu latviešu valodā. Respondenti atzīmēja piedāvātās valodas kā vācu un krievu valodu, kā arī ierakstīja citas: franču, itāļu, norvēģu, portugāļu, spāņu. Zinātnieki komentēja, ka latviešu valodu izmanto ļoti maz vai tajā lasa profesionālo literatūru, “kas ar manu specialitāti nav saistīta”.

Attēls Nr.3

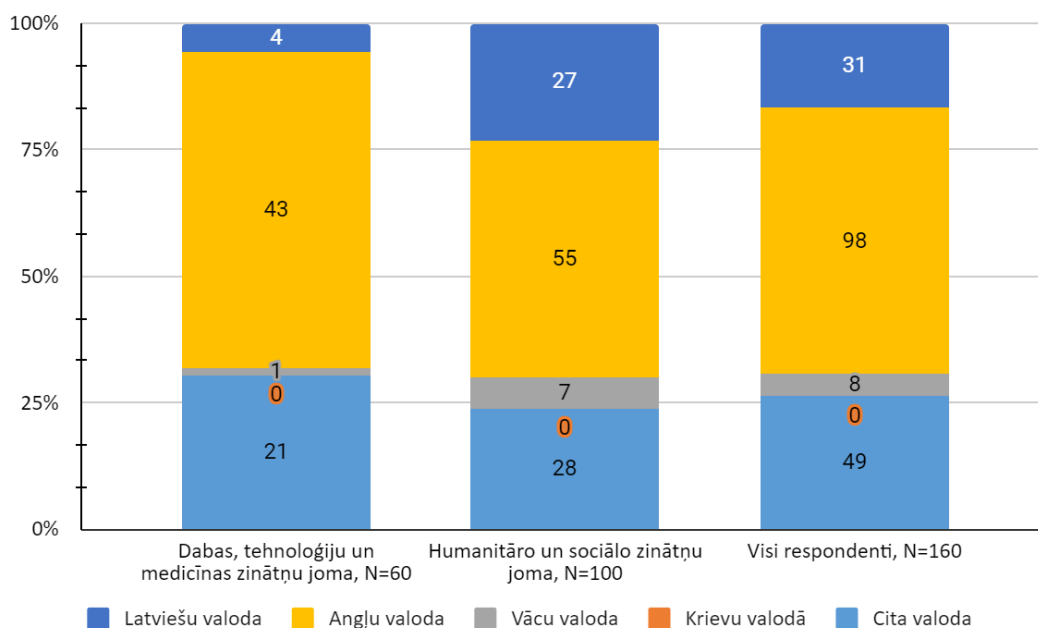
Attēls Nr. 3 palīdz saprast, kādas valodas vispār tiek izmantotas, bet neatbild uz jautājumu, kādā apjomā zinātnieki šīs valodas izmanto, jo LU Bibliotēkai ir ļoti svarīgi izprast, kādā apmērā iegādāties informācijas avotus pēc valodām. Tāpēc respondentiem bija uzdots cits jautājums: norādīt piemērus profesionālajai literatūrai, kas izlasīta pēdējā laikā. Uz šo jautājumu atbildēja 160 no visiem 196 respondentiem, kas ir ļoti iespaidīgi. Zinātniekiem nebija uzlikti nekādi citi ierobežojumi, līdz ar to atbildes bija ļoti dažādas, un attēlā Nr. 4 ir piemēri no dažiem respondentiem. LU Bibliotēkas bibliotekāre Baiba Krišjānei-Reinikai apkopojā šī atvērtā jautājuma atbildes. Ja šeit paskatīsimies pēc valodām, tad redzam, ka pirmais avots ir igauņu valodā, nākamais – angļu valodā, tad arī angļu valodā un vēl latviešu valodā utt.

Lūdzu norādiet pēdējās izlasītās profesionālās literatūras piemērus

6	anonymous	Russow, Erki. 2022. Eesti kesk- ja varauusaegsetest vööhaakidest. [Summary: On late medieval and early Modern belt hooks in Estonia]. Ilusad asjad, põnevad lood. [Beautiful things, attractive stories]. (Muinasaja teadus, 29). Ed. Heidi Luik, Ülle Tamla, Valter Lang. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. S. 167-188.	16	anonymous	A.Spliner Software Testing Foundations
46	anonymous	Asim Kumar Roy Choudhury (2018) Eco-Friendly Dye and Dyeing. AdvMatTechEnv: 2018: 2(1):145-176 Claude Levi-Strauss (1972) Structural Anthropology	26	anonymous	SciFinder Scopus Journal of Chemical Education Angewandte Chemie
66	anonymous	Šajā grāmatā: https://boydellandbrewer.com/9781648250415/seeking-accountability-for-nazi-and-war-crimes-in-east-and-central-europe/ Nodaļu par Latviju: Chapter 8. Risks and Results of Citizens' Commitments: The Kačerovski Case in Riga, 1958-1963 (Eric Le Bourhis and Irina Tcherneva) Diemžēl LUB grāmata nav pieejama tāpat kā gadnīz nekā nav pieejams par seksualitātes vēsturi Aukstā kara laikā.	36	anonymous	Dažādi tulkojumi, jo par to rakstu
76	anonymous	Sebre, S., Miltuze, A., (2023) Attīstības psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC (iesāku lasīt)	56	anonymous	Rakstu Physical Review žurnālos
96	anonymous	Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache. Grein, Marion, Neurodidaktik. Grundlagen für Sprachlehrende. Hueber Verlag, 2013.	86	anonymous	Recenzēju 2 rakstus augsta prestiža žurnāliem
			106	anonymous	Mattes, Astrid. Migration und Religion. Wien, 2022. Govrin, Jule. Politische Körper. Sorge und Solidarität. Von Sorge und Solidarität. Matthes & Seitz Berlin, 2022.

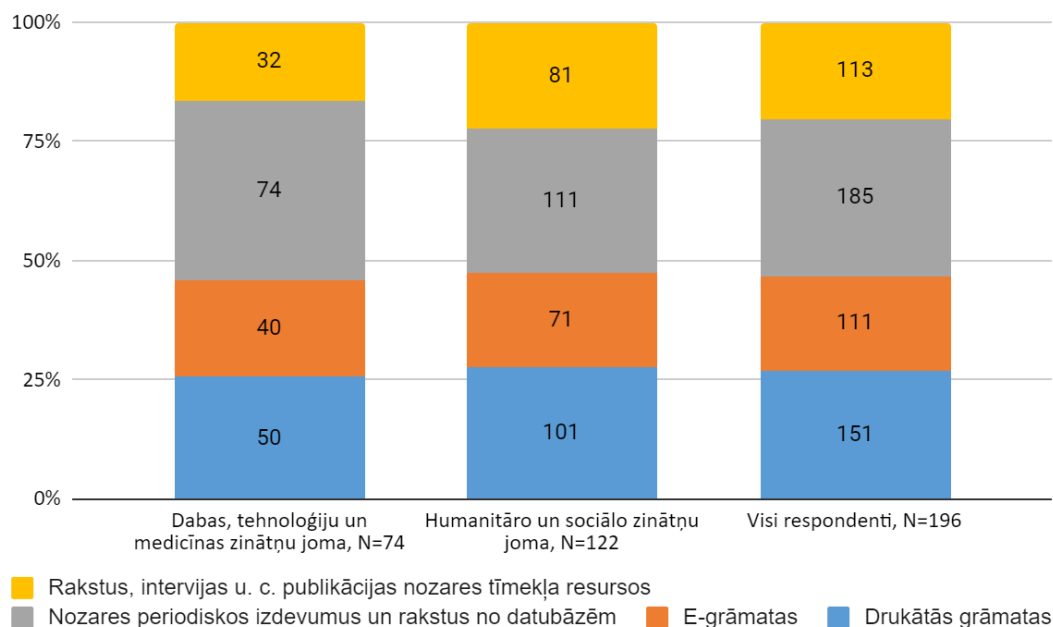
Attēls Nr.4

Atcerēsimies attēlu Nr. 3 ar rezultātiem pēc valodām, un paskatīsimies uz attēlu Nr. 5, kur atspoguļota analīze pēc valodām, kas parādījās jautājumā par informācijas avotu piemēriem, un redzam to, ka īpatsvars ir mainījies: latviešu valoda jau daudz mazāk tiek izmantota un konkrētajā situācijā daudz vairāk tiek lasīts angļu valodā. Krievu valoda nebija norādīta nevienu reizi. Te arī paplašinās citu valodu izmantošanas klāsts un palielināties to respondentu skaits, kas lasa tādās valodās, īpaši starp humanitāro un sociālo zinātņu jomas respondentiem. Tagad redzam arī praktisko risinājumu: LU Bibliotēkai daudz vairāk ir jānodrošina informācijas avoti angļu valodā un citās valodās samērīgi, jo ir interese par šiem resursiem. Latviešu valodā vienkārši jāapgādā ar visu, kas ir atrodams profesionālajā literatūrā.

Attēls Nr.5

Interesants un daudziem tuvs komentārs bija par lasīšanu ar automātiskajiem tulkošanas rīkiem: “Ar google translate palīdzību - arī jebkurā citā – ir bijuši raksti zviedru, lietuviešu, igauņu, norvēģu u. c. valodās.” Jāsaprot arī tas, ka jābūt kritiskai pieejai šiem rezultātiem, jo populārie tulkošanas rīki nav domāti zinātniskajiem tekstiem un nozīmes var būt pārprastas.

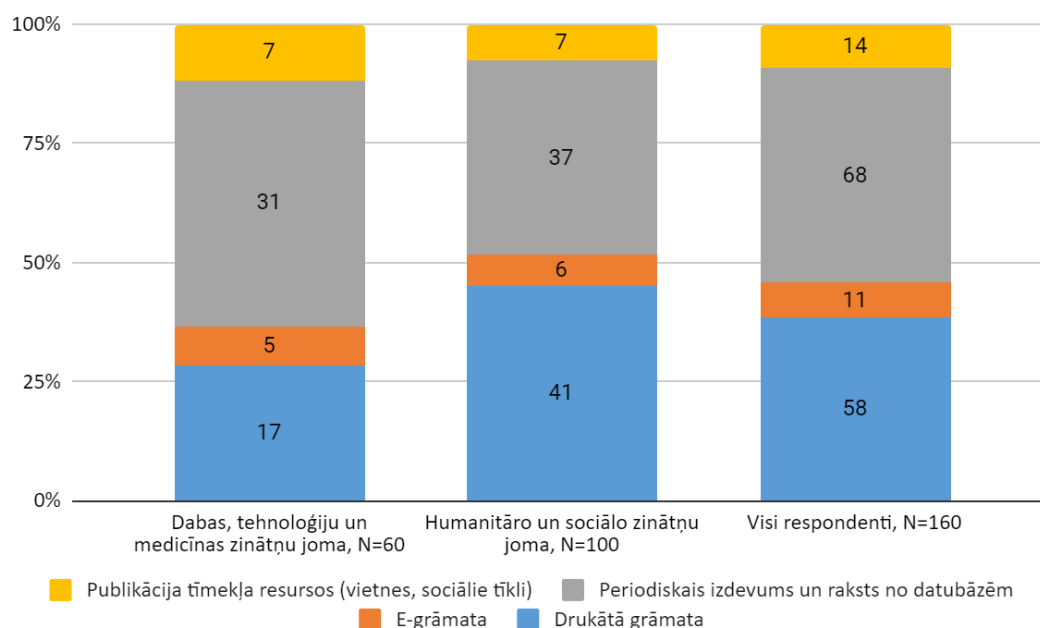

Attēls Nr.6

Nākošais jautājums, kas tika uzdots respondentiem, bija “Kādu profesionālo literatūru Jūs lasāt?”, un tika dota izvēle starp periodiskajiem izdevumiem un rakstiem datubāzēs, e-grāmatām, drukātām grāmatām un nozares tīmekļa resursiem. Attēlā Nr. 6 redzam, ka visi 74 dabas, tehnoloģiju un medicīnas jomas speciālisti atbildēja, ka viņi lasa nozares periodiskos izdevumus un rakstus no datubāzēm. Par drukātajām grāmatām arī varam saprast, ka tie ir nozīmīgi avoti, zinātniskajā apritē tās izmantojamas kopā ar e-grāmatām. 9 respondenti sniedza citas atbildes. Zinātnieki norādīja, ka, piemēram, lasa tiesu nolēmumus un normatīvos dokumentus. Viena atbilde bija “audio grāmatas”, un šajā ziņā būtu jāpadomā citos pētījumos par audio grāmatu kā zinātniskā avota veidu.

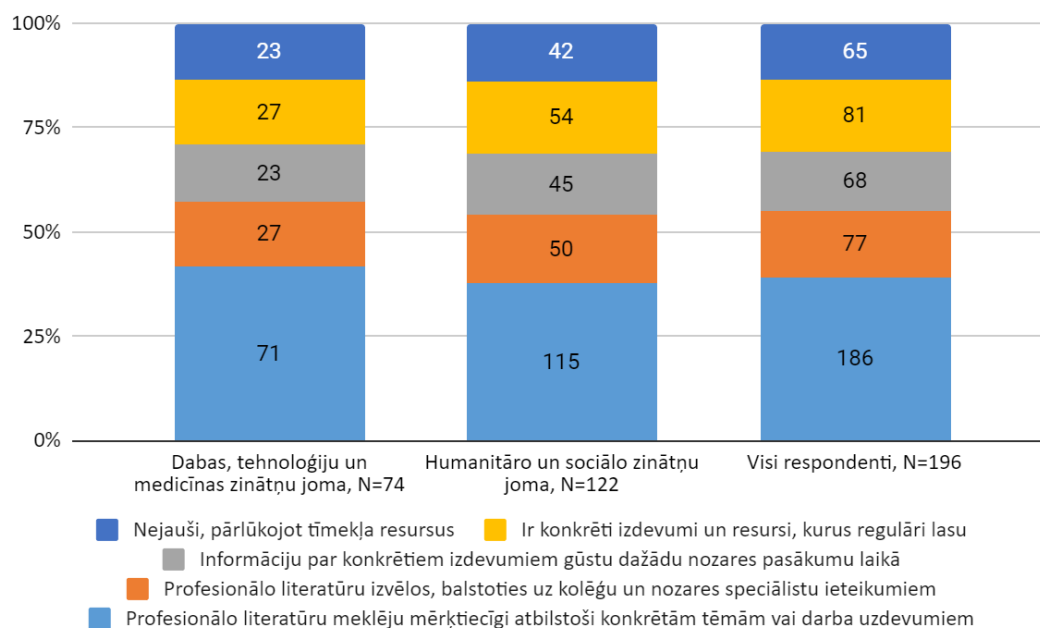
Informāciju par profesionālās literatūras veidiem var izgūt arī no brīvām atbildēm par informācijas avotu piemēriem, kur attēlā Nr. 7 redzam svarīgāko informāciju. Zinātniskajiem mērķiem publikācijas tīmekļa resursos un vietnēs nav tik aktuālas, kā tas izskatījās iepriekš. Konkrētajā momentā arī e-grāmatas darbā tiek mazāk izmantotas. Šeit varam secināt par lielu pārsvaru dabas, tehnoloģiju un medicīnas zinātņu jomās tieši periodiskajiem izdevumiem un

rakstiem no datubāzēm, bet humanitāro un sociālo zinātņu jomā – nē, tiem vienlīdz svarīgi ir datubāžu avoti un drukātie resursi. Iespējams, drukāto grāmatu apjomi var būt arī jāpalielina.

Attēls Nr.7

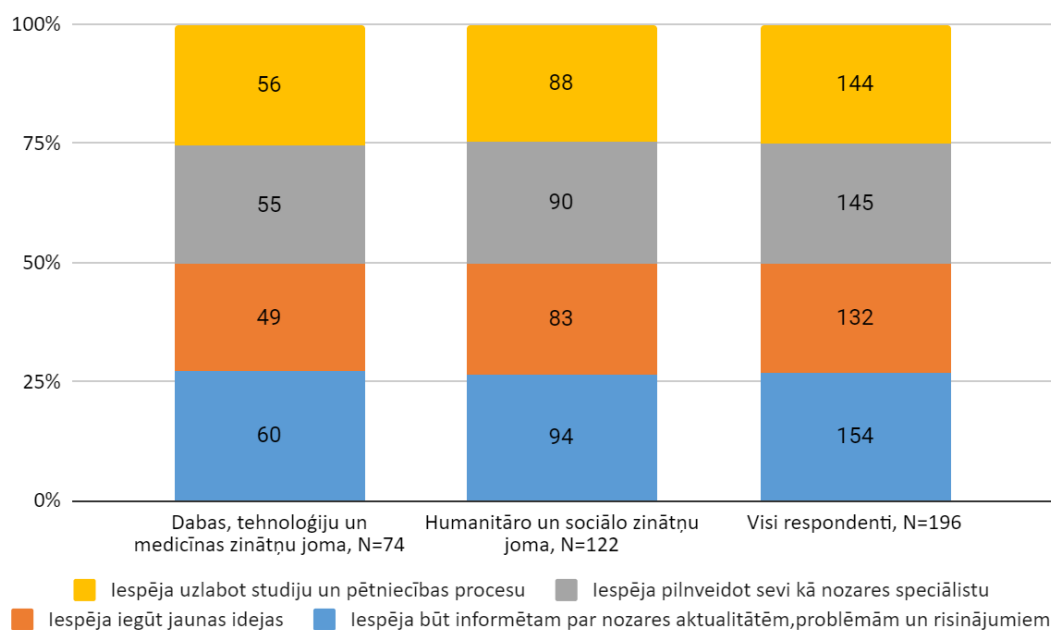
Cits jautājums ir “Kā jūs atlasāt profesionālo literatūru?”. Attēlā Nr. 8 uzreiz redzams, ka gandrīz visi respondenti atzīmējuši pēdējo variantu: “profesionālo literatūru meklēju mērķtiecīgi atbilstoši konkrētām tēmām un darba uzdevumiem”.

Attēls Nr.8

Interesanti ievērot, ka ir tie darbinieki, kas izvēlējās tikai šo variantu: vai tas nozīmē, ka viņi meklē resursus tikai tad, kad tas ir vajadzīgs konkrētam uzdevumam, un nedomā par to, kā mērķtiecīgi regulāri papildināt savu profesionalitāti? Citas piedāvātās atbildes sakārtojas diezgan vienmērīgi. Brīvajās atbildēs zinātnieki arī norādīja, ka viņi balstās uz atsaucēm zinātniskajos rakstos vai ir pierakstīti uz žurnālu jaunumu saņemšanai, vai seko izdevējiem sociālajos tīklos.

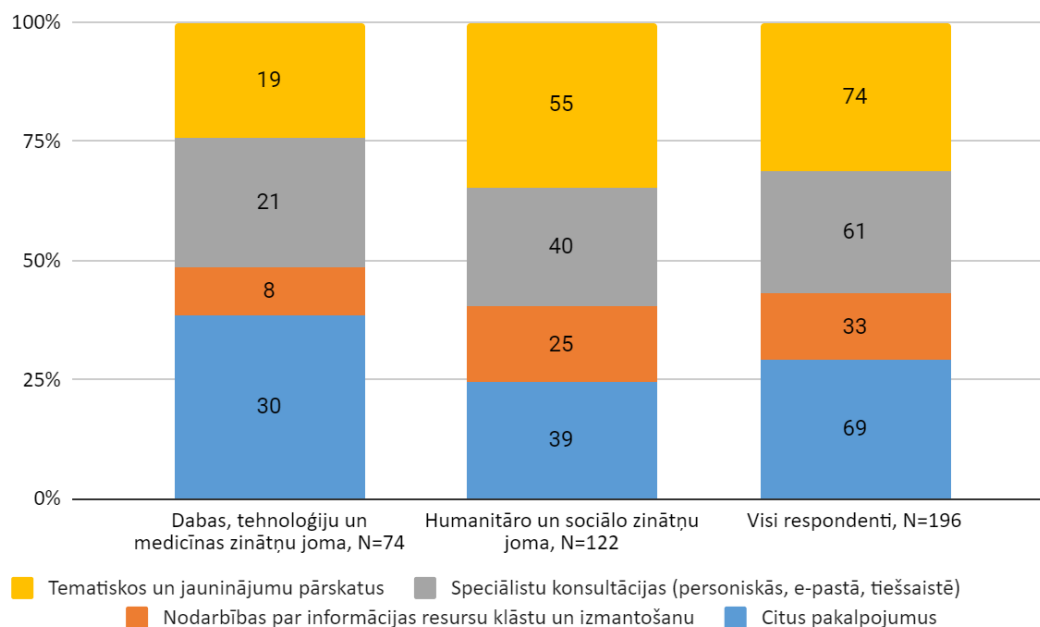
Sekošais jautājums ir “Kādas ir Jūsu prioritātes profesionālās literatūras lasīšanā?”. Attēlā Nr. 9 nav redzamas būtiskas atšķirības starp nozarēm vai arī starp visiem respondentiem, un visi četri nolūki ir vienādi nozīmīgi. Līdz ar to, LU Bibliotēkai nodrošinot informācijas resursus, vienmēr jādomā par to, lai būtu realizēti šie četri mērķi. Tātad viss, kas saistīts ar studiju procesu, pašmācības ceļu, inovācijām, nozares aktualitātēm, ir jāatspoguļo informācijas avotos, kas ir pieejami zinātniekiem. Turklāt bija arī citas atbildes. Piemēram, lasa to, kas ir nepieciešams kādu konkrētu rakstu rakstīšanai vai projektu atskaitei. Ir viens komentārs, ko ir vērts minēt: “man tiešām patīk lasīt profesionālo literatūru. Ja man jāizvēlas starp romānu vai enciklopēdiju, tad priekšroka būs [otr]ajam.”

Attēls Nr.9

Jautājuma “Kādus LU Bibliotēkas pakalpojumus Jūs izmantojat, lai atlasītu kvalitatīvu un Jūsu mērķiem atbilstošu profesionālo literatūru?” atbildes ir grupētas attēlā Nr. 10. Redzam, ka tematiskie un jaunieguvumu pārskati ir pirmajā vietā starp atbalsta rīkiem. Tie zinātnieki, kas izmanto nodarbības par informācijas resursu klāstu, ir mazākumā, un it īpaši starp dabas,

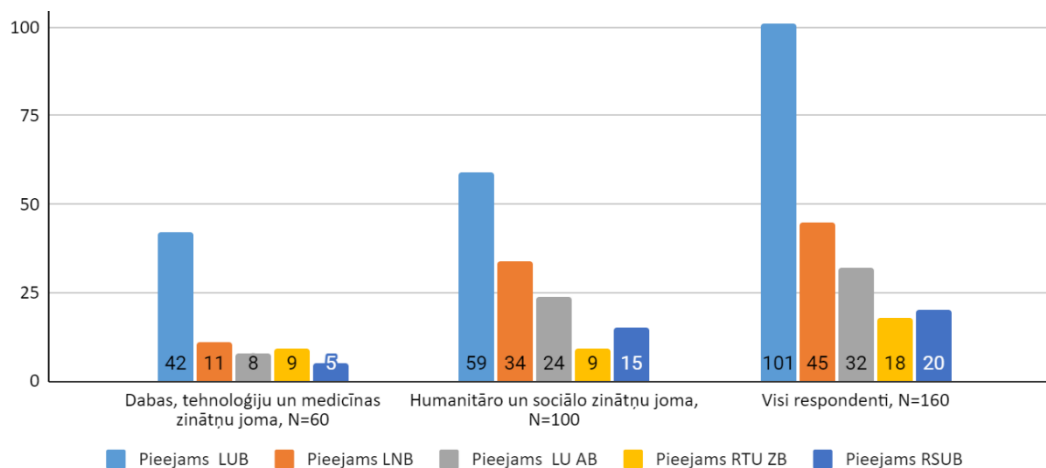
tehnoloģiju un medicīnas zinātņu jomas speciālistiem. No citiem LU Bibliotēkas pakalpojumiem parasti bija pieminēts tas, ka zinātnieki izmanto meklētāju *PRIMO* un/vai *Kopkatalogu*. Un daži mācībspēki norādīja, ka nekādus bibliotēkas pakalpojumus neizmanto.

Attēls Nr.10

Noslēgumā par informācijas avotu pieejamību LU Bibliotēkā, kas ir apkopojums pēc informācijas avotu piemēriem. Zinātnieku nosauktos avotus pārbaudīja elektroniskajos resursos, *PRIMO* un *Kopkatalogā*, lai noskaidrotu, vai tie ir pieejami citās augstskolu bibliotēkās. Attēlā Nr. 11 ir pārskats pēc LU Bibliotēkas, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, LU Akadēmiskās bibliotēkas, Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskās bibliotēkas un Rīgas Stradiņa universitātes bibliotēkas. Šajās bibliotēkās tika atrasti visvairāk informācijas avotu. Divas bibliotēkas – Latvijas Nacionālā bibliotēka un LU Akadēmiskā bibliotēka – pārstāv, pēc sava krājuma, humanitāro un sociālo zinību jomu, un divas citas – Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka un Rīgas Stradiņa universitātes bibliotēkā – dabas, tehnoloģiju un medicīnas zinātņu jomu.

Attēls Nr.11

Tas ir galvenais šī raksta secinājums, kas tik labi redzams attēlā Nr. 11: LU Bibliotēka nodrošina diezgan unikālus informācijas avotus savam akadēmiskajam personālam un pētnieciskajiem darbiniekiem. Apmēram puse no visiem avotiem, ko izmanto LU akadēmiskais personāls, kurus viņi norādīja šīs aptaujas ietvaros, nav citur atrodamā. Protams, iespējams, ka meklējot esam palaiduši garām kādu citu būtisku informāciju, bet pagaidām tas izskatās šādi.